I. VÄXTNAMNENS ETYMOLOGI.

"There is abundant room for the exercise of ima-
"gination in the derivation of names."

HOOKER.

Anförda motto antyder träffande den nu gällande principen för växtnamnens etymologi, men i vår tanka äfven tillräckligt den villoväg, hvarpå han sig befinner. Vi anse nemligen för hufvudsaken, att etymologien är *klar* och *säker*; att tycket härvid instänges inom så trånga gränser som möjligt; och att i stället rum lemnas för den historiska forskningen. Från denna synpunkt framställdes hon ock af Linné i *Philosophia Botanica*. Men, som Linnés syftemål tillika var att utmönstra alla barbariska namn, d. v. s. dem, som ej hade rot i Grekiska eller Latin, så bibehöll han af de förra endast dem, för hvilka rot i klassiska språken kunde uppgifvas, ehuru denna icke hade ringaste del i namnets uppkomst *),

*) För växtnamn, som förekomma hos de äldre klassiska Auctorerna, sökte Linné ingen etymologi. Deremot kan man hos Linné klandra, att han temligen godtyckligt fördelade de gamla klassiska

såsom för Chinesernas *The* uti *Θεὰ*, Arabernas *Coffe* i *καφάω*, Amerikanarnes *Mamei* i fructu mammoso o. s. v. Linné var häruti strängare än Greker och Romare sjelfva, som ofta tillegnade sig barbariska ord, då de saknade egna, men mildrade dem efter sitt språks uttal. Följden deraf blef likväl den, att Linnés efterföljare ville hafva etymologi för alla antagna slägtnamn, och tyckes man dervid ofta ansett all historisk, all filologisk sanning likgilltig, blott man fick en härledning. Så uppkommo sådana etymologier som Viburnum «a non vincendo« (de gamles *Viburnum* var i alla fall icke identisk med vår, icke ens någon bestämd art). Viola af «ad vias« eller «vi olendi«. Utan afseende på namnets ursprung, utan sinne för naturens språk tillgreps hvilket språk som helst, hvarunder ordens betydelse ofta på det mest besynnerliga sätt tillskrufvades. För att inse, huru dylika etymologier sakna allt värde, behöfver man blott jemföra deras olikhet och motsägelser, f. e. *Avena*, af Celtiska ordet *atan*, äta; af *advena*, fremling; af *vacuus*, tom, — eller *Milium*, af Celt. *Mill*, sten; af *mille*, tusen, och af *μελινη* *) o. s. v.

---

namnen och öfverförde dem till växter, som för de gamla voro fullkomligt okända. Namnets klassicitet ansågs neml. vigtigare än dess riktiga användande.

*) Som Plinius säger "Milium est frumentum ex India allatum", vore väl mera skäl att söka dess rot i Sanskrit eller Orientens språk än i Celtiskan; dess Grekiska namn är *κεγχρος*. *Hafran* var ett både uti Italien och Grekland okändt sädesslag, hvilket omtalas af Plinius (XVIII) såsom Germanerna tillhörigt. Derföre torde en fjerde gissning vara fullt ut så god som de öfriga, neml. att det

Tror man verkligen, att någon sanning ligger i alltsammans? Anser man någon vetenskaplig vinst genom upprepandet af dylikt obevisligt, om ej orimligt, vara möjlig? Jemf. *Hallenb. anm. till Lagerbr. Sv. Hist.*

Då vi under fortsättningen jemt komma att häraf lemna bevis, torde här blott böra antydas, huru man synes gått till väga. Vanligast har man väl med tillhjelp af ett Lexikon uppsökt något likljudande ord och, med eller utan annan grund, utgifvit det för namnets stamord. Methoden är visst lätt och enkel; huru sann, synes icke varit fråga om. Derigenom har vunnits etymologi för många Latinska och Grekiska namn, som Dioscorides och Plinius (hvilka väl bäst borde känna detta) förklara okända *); för ord, hemtade ur Germaniska språken långt fram i 16:de seklet, i Latinen **);

är ett sydligare uttal (b=v) af Germaniska namnet *Haber, Hafer*. Liksom *Urus* af Auerochs.

*) *Acer* är ett Latinskt namn (σφενδαμνος dess Grekiska), hvars derivation de gamle icke kände; J. Bauhinus, eljest icke så nogräknad i etymologi, förkastar all tanka på acer, skarp; det är det mildaste, sockerhaltigaste af alla Europeiska träd. *Anagallis* af ἀναγελάω saknar allt stöd, men Lobelii äldsta af Ἀγαλλίς, en art Hyacinth, hvars rot är ἀγάλλω, exorno, är ganska träffande. Hos Theophrastus och i nygrekiskan heter Anagallis κοχ-χορ, — ος; deruti igenkänner man lätt det Dakiska namnet κεφ-κεφ (hos Diosc.) på denna växt.

**) *Humulus* (Humle) är ett Germaniskt ord, liksom Prunella, Trollius, Bovista m. fl., så ungt, att C. Bauhinus ej upptager det i sin Pinax (*Humela* förekommer dock redan bland andra Tyska ord i St. Hildegards, Abbedissa i Bingen, † 1180, samling af huskurer); man uppgifver nu likväl allmänt, att det härledes af

för namn, lånade ur den gamla Koptiskan och af Arabiskan *), i Grekiska och Celtiska. Man tycker sig ofta märka, att auctor etymologiserat för tillfället med Lexikon i hand, sökande vind för våg något likljudande ord, och derföre icke så sällan kommit att förse sig på ett *snarlikt*, utan minsta sammanhang med namnet. Stundom finnes ett uppgifvet ord alldeles icke, åtminstone icke i den betydelse, som föregifves; stundom kan väl derivationen försvaras, men icke i den uppgifna betydelsen; eller ock är öfversättningen af de Grekiska orden alldeles falsk. Vi veta väl, att det skall anses kitsligt och pedantiskt, att så vilja skolmästra hvarje ord; vi uppgifva derföre blott ett par exempel i noten **); flera skola upp-

---

humus, förmodligen emedan humlen mer höjer sig öfver marken än någon annan inhemsk ört. — Åter ett "lucus a non lucendo".

*) Aron, *Arum*, är efter de gamles intyg ett koptiskt ord; växten är till utseende och egenskaper så utmärkt, att hon borde erhålla en mer träffande etymologi än den föreslagna af α priv. och ἀρα, önskan. Det sistnämda ordet vore tillräckligt, ty en bättre etymologi är verkligen önsklig. *Cichorium* säges vara af Arabiskt ursprung, men förekommer hos Theophrastus.

**) *Corydalis* härledes af ett likljudande Grekiskt ord, som skall vara liktydigt med *Fumaria* (dess Grekiska namn är *Capnoides*), men betyder *Tofslärka*, hvarpå väl icke är rimligt att tänka; båda härledas rätteligen af κόρυς, galea. Ἕλος, kärr, i *Heleochloa* härleder man af ἕλη, solsken, men i *Helosciadium* af ἕλος (hvit?). — *Camelinæ* träffande benämning af κάμ᾽ (pro κατά) och λίνον, eller bland linet, sökes vida mer obestämdt på jorden: χαμάι! *Schedonorus* äter, benämd efter borstens infästning *nära spetsen* (ὁ ὄρος, — ου) söker man "*nära bergen*" (τό ὄρος, — εος). Typha, τυφη Diosc. kan man väl söka "*i kär-*

gifvas nedanför i texten. På orthografi, accentuation, lagarne för bokstäfvernas förändringar fästes ofta ingen vigt. *Came* i *Camelina* tages utan betänkande vara det Grekiska χαμαι*); *Pŏpulus* anses utan tvifvel fullt identisk med pŏpulus. På dylika enskilda misstag lägga vi dock föga vigt, men desto mer på det oriktiga, godtyckliga i hela förfarandet, att (utan afseende på alla historiska förhållanden, tid och ort för ett namns uppkomst) anse hvarje ord, som med namnet kan sammanbindas, för dess stamord. Vi måste väl antaga, att man icke sjelf tror på de samma, utan, likt en del af våra äldre historieskribenter, då de dikta fakta, tycka det vara godt att hafva något att säga; att det är likgiltigt, hurudan etymologien är, blott man kan uppgifva någon sådan. Men, att ett ord kan deriveras af ett annat, förtjenar lika litet anmärkas, som i en historia, hvad som möjligen kan hafva händt. Mest är likväl att klandra, att man derunder förbiser de bestämda

---

ren"; men icke heta dessa, som man uppger, τῦφος, utan τῖφος; τῦφος är ett helt annat ord, som betyder *rök*, translate *utan gagn, högfärd,* och alla dessa bemärkelser passa rätt väl till *Typha,* för fröstoftets och fröfjunets rök, dess stolta resliga växt, men utan nytta, — och på detta sednare ord syftar tydligen Dioscorides, då han härleder det af en väderhvirfvel (τυφὼν) och dess jättelika, hotande gestalt. Det är ock verkligen grymt att förklara den lilla alldeles oskyldiga *Adoxa* för *ärelös,* då hon just har sitt namn af sin *regellöshet* och anspråkslösa behag.

*) Vi hafva här ingått på den vanliga åsigten, att *Camelina* skulle vara af Grekiskt ursprung, hvilket hon likväl icke är, utan det Franska *Cameline,* som först i sednare tider blifvit latiniseradt.

traditioner, som man hos äldre författare finner uppgifna, hvarigenom allt det lilla intresse, som vid namnens etymologi kan fästas, helt och hållet försvinner. Så har man för *Sedum* nöjt sig med det första ord, som rann i hågen, nemligen *sedere*, sitta; men Festus säger, att hos Romarne planterades nämda växt på taken (de gamles *Sedum* var nemligen vårt *Sempervivum*) för att afvända åska och oväder (*sedare* tempestatem), och *att hon deraf erhållit sitt namn:* en folktro, som efter årtusenden ännu fortlefver i vår nord. Samma växt planteras äfven på taken hos oss i afsigt, som en Halländning för mer än 40 år sedan berättade mig, att gifva *tomtebo-lycka*, d. v. s. försäkra egaren om en lång, *stilla* och rolig besittning af sin bostad. (I anledning deraf räknar jag i *Stirp. Agr. Fems.* Sempervivum bland «Hallandorum penates«.) Den natursymbol, som deruti ligger, är lätt att fatta, ty af alla våra växter är den nämda under alla förhållanden den mest oförvissneliga och seglifvade, hvaruppå synonymerna Ἀείζωον och Sempervivum äfven antyda *).

*) Bland de många analoga exemplen skola vi här ytterligare blott anföra *Lychnis*, som Dioscorides tolkar med *en liten lykta* (lucernula), ett ljus i natten, emedan de flesta arter han derunder innefattar (nuvarande Silenearter) öppna sina blommor om nätterna (deraf namnen *Vespertina*, *Noctiflora*), men nu sägas hafva sitt namn af användande till lampvekar! Ännu i C. Bauhini dagar var den förra idé-associationen så öfvervägande, att efter *Hesperis* och *Lunaria* följa omedelbarligen *Silene* och *Lychnis*, mellan hvilka intet annat samband kan upptäckas. Detta ger äf-

I många fall åter, der de äldre uppgifterna ligga till grund för härledningen, äro dessa genom traditionelt afskrifvande så stympade och oriktiga, att de måste leda till förvillelse. Några exempel blott från första bokstafven i alfabetet. *Achillæa* säges hafva sitt namn af Achilles, ehuru Grekerna intet veta derom; vår *Achillæa millefolium* heter χιλιοφυλλος hos Dioscorides; *Artemisia* uppgifves öfver allt hafva sitt namn efter *Artemis* = Diana; men det var Cariska konungen Mausoli gemål, som i sin bittra sorg skall hafva utvalt henne till sin favoritväxt. Så böra dessa derivationer *efter Urkunderna* uppgifvas; men de äro likväl efter alla inre grunder otillförlitliga, som vi skola i växtnamnens historia söka visa. Vid andra tillfällen har ett äldre synonyms derivation blifvit öfverförd på ett nyare af helt annat ursprung. Vår vanliga Akeleja är ursprungligen ett medeltids religiöst namn, snarast *Alleluja* (äfven tillagdt Oxalis); men i den tidens vanliga namnförbistring skrefs *Aceluja* (af Abediss. Hildegard). Vid nya tidens början, då man sökte rena språket, ändrades det både till *Aquilina*, för sporrens utseende, af *aquila*, örn, — och till *Aquilegia*, af *aqua* och *lego*, emedan hon liksom Alchemilla i sina blad uppsamlar daggdroppar, som i den ti-

---

ven anledning att söka Silene snarare i Σελήνη än i det antagna σιαλον (skulle namnet verkligen afse några arters klibbighet, så vore mer otvunget att söka dess rot i en hel namnfamiljs stamord, Σιλι, med ἔνη eller ἐνόω), emedan Luna ansågs i den gamla naturmystiken som herrskarinna öfver alla nattens blommor.

dens Alkemi ansågs för en högvigtig sak. Det sista namnet har nu blifvit det antagna, men som etymologi för det samma uppger man *Aquilinæ*, I många fall öfversättes derivationen så, att man omöjligen kan ana dess rimlighet, f. e. *Alyssum* med *utan raseri*, *Acorus* med *utan ögonsten*, hvilka benämningar väl icke kunna lämpas på någon växt, men betyda, det förra *medel mot galenskap*, egentl. efter galna hundars bett, det sednare emot *ögonsjukdomar*. Hit hör begäret att finna Grekiska stamord för Latinska namn, som aldrig varit kända af Grekerna, utan bland dessa haft vida skilda benämningar. Sådan är den äldre härledningen af Allium från ἄλλεσθαι; Lök har många Grekiska namn, af hvilka man väl heldre tillegnat sig ett, än ur ett aflägset Grekiskt ord bildat ett nytt, i fall man behöft låna. Ett namns öfverensstämmelse i båda språken är icke nog bevis för deras identitet eller för lån från ettdera; de kunna vara samsyskon ur ett gemensamt urspråk. Att taga Fagus för φηγὸς är i dubbelt afseende oriktigt. Att många sednare Grekiska namn äro lån från *Latinen*, är fullt bevisligt *)! Man härleder *Viscum* från Ἰξὸς; är då meningen att Ἰξία skall härledas af Viscus? Men derigenom förvrides ofta namnets betydelse, så-

*) Man synes förgätit, att flera Grekiska författare lefvat långt fram i Romerska kejsaretiden, ja! sjelfva hufvudauktorn, Dioscorides, lefde under Neros tid och hade länge åtföljt som Läkare Romerska härarne. Romarne åtskiljde sjelfva de ord, som voro af Grekiskt ursprung; men icke så de sednare Grekiska författarne de Latinska, de tillegnade sig, f. e. φραγῦλι af Fraga o. s. v.

som då man härleder *Angelica* af det profan-grekiska Ἄγγελος, som har helt annan betydelse än det kristna Angelus. Vore *Angelica* användt af någon Grekisk författare, så häntydde det på *fridshelsning* eller något dylikt såsom *Verbena*; men nu är det ett medeltidens Klosternamn och således säkerligen af Latinsk derivation och religiös hänsyftning.

För alla de växtnamn, som hittills varit ansedda för Latinska stamord, har man i sednare tider funnit en rik källa till etymologier i Celtiska språket, och Botanisterna hafva skyndat att tillegna sig dem. För vår del känna vi Celterna föga, Celtiska språket ännu mindre; men vi hafva sett, att Celter och Celtiska med mycken fördel brukas i archæologi och etymologi, att förklara eljest obekanta ting. De etymologier man derifrån vunnit äro ofta rätt nätta, men kanske allt för nätta, för konstmässiga eller allt för allmänna. Så plägar icke folkens natursinne uppfatta naturens intryck *). Då man dessutom ser, hvilken mängd namn som skola uppstått af Celtiska namn på vatten, såsom *Arundo* af *Arn*, vatten; *A-*

*) *Quercus* härleder man af Celt. *quer*, vacker, och *cuez*, träd; de äldre folknamnen äro hvarken bildade på detta sätt, ej heller är vacker något af de många, nästan stående, epitheter i alla språk, som tilläggas Eken. *Carpinus*, af Celt. *car*, skog, och *pin*, hufvud; men icke lyfter detta låga träd sin krona öfver skogen. *Salix* härleder man af Celt. *sal*, när, och *alis*, vatten; Latinarne sjelfva härleda det af *salire*, den hastigt uppskjutande. *Alnus* af *al*, när, och *lan*, vattenrand o. s. v.; men dermed får ej förvexlas det Celtiska *ac* eller *al*, som uppgifves som stamordet icke blott till *Acer*, Lönn, och *acer*, skarp, utan ock till *Ilex*, *Ulex*, *Allium* o. s. v.

pium af *Apon*, vatten; *Alisma* af *Alis*, vatten; *Sium* af *Siu*, vatten; *Sison* af *Sizyn*, rinnande bäck o. s. v., så synes fara värdt, att etymologien drunknar i det samma. Att för flera af dessa otvifvelaktigt Grekiska ord söka etymologi i Celtiskan, är snarare att *gå öfver* hafvet, än öfver *ån efter vatten* *). Då man utom dess så lätt beslår etymologerna med

---

*) För *Sium* f. e. förlita vi oss mer på Dioscoridis bestämda uppgift, att det härledes af **Σείω**, vibro, som, i anseende till de Sydeuropeiska arternas hit och dit böjda stjelkar, är ganska träffande. (Sprengel hänför Dioscoridis *Sium* till *Veronica Anagallis*, men säkerligen oriktigt.) — De gamles *Sison* växte icke i några rinnande bäckar, utan i åkrar bland säden! Vi föreslå dess derivation af **Σισόη**, circinnus, ty ingen benämning kan väl ligga närmare till hands för en Umbellat; samma begrepp ligger till grund för våra flesta Umbellaters folknamn: *Hundlock, Hundloka, Rödloka, Björnfloka*, och i vår fosterbygd benämnas umbeller efter Norräna-språket *kringlor*, f. e. Dillkringlor. *Sisarum* är ett derivatum deraf, *Siser* en ytterligare sammandragning; alla närbeslägtade växter. Och, att intet vatten ingår i deras betydelse, bevittnas bäst af Sis-ymbrium. Detta är bland de få namn, man ej trott sig finna etymologi för, och derföre uppger endast dess slägtskap med de gamles Sisymbrion. Bort det! Hvad de gamles Sisymbrion var, kan aldrig blifva tvifvelaktigt, det är himmelsvidt skildt, neml. *Mentha aquatica!* Som Dioscorides sjelf uppger, att den skiljer sig från Menthæ genom sina i runda flockar samlade blommor och växtställe (*locis irriguis*), så synes oss deruti ligga anvisning till etymologien i **Σίσον ὄμβριον**, af **ὀμβρέω**, irriguo. Derifrån öfverflyttades det till nuvarande *Nasturtia*, till hvilka det ock passar, men icke mer till nuvarande Sisymbrium, sedan Nasturtia fränskildes. — Men bland Umbellaterna finnas tvenne andra snarlika outredda namnfamiljer, nemligen 1) Silphyum, Silaus, Siler, Sesili, och 2) Selinum med

misstag i Latin och Grekiska, torde vara ursäktligt, om man icke obesedt antar alla de Celtiska derivationerna. Då man likväl har bestämd anvisning att söka en derivation i Gallien, antager man henne med tacksamhet, ehuru just icke mycket dermed är vunnet. Så säger Plinius: «*Betula est arbor gallica*«, och på denna grund anse vi sannolikt, att namnet är lånadt af trädets Celtiska namn, *Betu*. Men, att härleda Festuca af Celt. ordet *Fest*, föda, betesmark, anse vi mer äfventyrligt, fast nuvarande Festucæ gifva god föda åt boskapen på betesmarkerna; ty det är först af Linné, som namnet bestämdes för nuvarande Festucæ, och han har säkerligen hemtat det af det Latinska *Festuca*, som hos Plinius äfven betyder grässtrå; men uti ingen af detta ords flera bemärkelser ingår något bete eller föda.

Mängden af anmärkningar emot de nu antagna växtnamnens etymologi växer oss likväl så öfver hufvudet, att vi måste inskränka oss till att blott punktvis uppräkna de hufvudsakligare. 1) *Förbiser man ofta de betydliga förändringar, de flesta namn undergått i skrifsätt och uttal.* Utan att känna det ursprungliga ledes man jemt på villspår. Exemplen häruppå äro otaliga (se växtnamnens historia); *Allium* skrefs i äldsta tider äfven *Alium*, och dess äldsta derivation af (Gramen l. Lilium) halium, stamförvandt med *halo*, är visst osäker, dock vida sannolikare än de sednare ur Grekiska och

---

alla dess derivata, som ej få förvexlas med derivata af *Σίσό*, och de skola längre fram förklaras. Det är vigtigt för tolkningen att collectivt undersöka alla, som tillhöra samma namnfamilj.

Celtiska, helst dess starka lukt först af allt fäster uppmärksamheten och dess svettdrifvande egenskaper från urminnes tider varit kända *). 2) *Att otaliga växters namn nu tilläggas helt andra,* ofta himmelsvidt skilda, *växter, än de ursprungligen tillkommo,* så att etymologien ej får sökas i någon egenskap hos den växt, som nu bär namnet. Botanisten får härvid icke lita på Lexicograferna. Af alla både Lexica och Botanister är som afgjordt antaget, att *Elatine* härledes af ἐλάτη, Gran; men vi våga ändå med bestämdhet påstå detta vara falskt; ty hvar och en, som känner, att de gamles *Elatine* var afdelningen Cymbalaria af *Linaria*, kan aldrig tänka på en dylik derivation; känner man åter de gamles Elatine-arters refviga växtsätt, hvilka synas kunna förlänga sig i oändlighet, och i synnerhet den på Södra Europas murar vanligaste *Linaria Cymbalaria*, som, från en liten knopp under kort tid trådsmal, nedhängande uttänjes till flera alnars längd, så kan man omöjligen tveka, att rätta derivationen är af ἑλατός, ductilis, uttänjlig; hvilket till öfverflöd bestyrkes deraf, att detta namn tillägges vida skilda växter, såsom *Glechoma*, hvilka blott i denna egenskap öfverensstäm-

*) *Betonica,* som nu härledes af *Bet,* hufvud, och *ton,* god, skrefs ursprungligen *Vetonica,* — och jag har i någon äldre källa sett, att det så skrefs efter Vetones, ett Celtiskt folk, och att både *Betonica* och *Veronica* deraf äro förderfvade uttal. Hvad åt detta ursprung gifver stöd är terminationen — *ica* — *icum,* som tillkommer de flesta växtnamn efter orter, och Plinii uppgift om dess härstammande från Gallien; men han tillägger det vara synonymt med Romarnes *Serratula.* Om *Veronica* nedanföre.

ma *). Så är Grekernas φηγός alldeles icke Latinarnes *Fagus*, utan en art af Ek, — ej heller Romarnes *Abies* vår Gran (denna heter på klassisk Latin *Picea*, som orätt i Lexica öfversättes med tall), utan en vida skild, för oss främmande Pinusart. 3) *Ett synnerligt misstag är, att vilja finna etymologi för alla namn.* Utom det, att många stamord hafva så aflägset ursprung, att hvarje bemödande att utreda dem måste misslyckas, hafva andra uppkommit af ren namnförbistring, tillfällighet och godtycke **). Redan Plinius tog Grekernas *Hippace*, eller Scythisk ost, af missförstånd för en växt, och, som man vid den tid namnet *Veronica* (vanligen härledt af *Vere unica*, af en Princessa o. s. v.) uppkom, till henne hänförde Myrepsici βερονικη (se Fuchsius), fast detta betyder Bernsten, så är väl dess ursprung deraf sannolikast. Sådana radicer må man kalla *surdæ*, eller icke gifvande någon förnuftig mening. 4) *Föga bättre är att lägga någon vigt på de sednare mythologiska och poetiska fablerna.* Namnen äro vida äldre; någon egenhet hos växten har gifvit anledning

*) Tillfälligtvis passar detta namn i denna sin betydelse äfven på nuvarande *Elatine*, hvars utomordentligt refvigt-krypande växtsätt för en troligen annuell växt är ganska karakteristiskt. Samma namnförvexling eger rum med *Ledum*, *Ribes*, *Caltha*, *Myrica*, *Phyteuma*, *Jasione* och otaliga andra.

**) Så försäkrade mig framl. Professor Retzius, denna jätte i lärdom och mångvetande, hvars bild för mig qvarstår som den gamla Carolinens för Axels skald, att det titaniska snillet Adanson ofta bildade sina namn genom lottkastning om de bokstäfver, som bilda de samma, — hvilket dock icke hindrar, att man funnit etymologier för de samma.

till fabeln eller metaforen och ej tvärtom, såsom *Ajax* *). I dem finnes jemt så mycken prosaisk sanning, som i Bions uppgift, att «Rosen är född af Veneris blod, och Anemonen af hennes tårar«. 5) *Orimligt är äfven att söka etymologier för obetvifiade stamord i deras derivata.* Så härledes nu öfver allt bland Botanisterna *Scirpus* af *scirpo;* så väl af sakens natur, som efter alla Lexica, är det förra stamordet, och *scirpo*, uppbinda något med säf, f. e. Vinrankor, är lika säkert derivatum af det förra, som sanda, löfva, vidja o. s. v. af sand, löf, vide och ej tvärtom. Alldeles dylik är derivationen af ἄγχουσα af ἀγχουσίζω. Sådan är ock derivationen af *Punica* från Granatäpplets färg (color puniceus); *Pu-*

*) Ur namnlikhet eller för rimmets skull har mången folksaga upprunnit, såsom bland Smålands bönder, "att Ljungen märker för Kungen", och just af denna art är den nya nu allmänt antagna derivationen af Pōpulus af pŏpulus, emedan peuple français valde peuple l'arbre till sin symbol, den tid det planterade frihetsträd. Men, liksom de båda orden *Corydalis* väl icke kunna härledas af hvarandra, men ur ett gemensamt stamord, så skulle både pōpulus och pŏpulus kunna vara frequentativa (eller ett pilpil i Hebreisk mening) af pullus i dess dubbla betydelse af afföda och rotskott; *pŏpulus* ur det förra, alldeles som proletarii af proles; *pōpulus* ur det sednare, emedan intet träd ger så många rotskott. Detta är dock blott en förslagsmening, hvarpå vi sjelfva ingen vigt lägga, — tvärtom mer derpå, att två likljudande ord icke få anses som identiska, hvilket man ofta icke ens synes ana. Anden (anas) måtte dock väl aldrig vara samma ord med ānděn (spiritus) eller ăndĕn i skördanden. Icke ens fullkomligt lika växtnamn hafva alltid samma derivation, såsom Lotus, hvaraf den Egyptiska säkert har helt annan derivation än den af Grekiskt ursprung.

nica (sc. malus, som den först benämdes) är helt enkelt den Puniska applen (Romarne hade fått den från Karthago), som till öfverflöd bevisas af dess Grekiska namn *Σίδιον*, *σίδη*, af Feniciska staden Sidon, hvarifrån Grekerna erhållit den. 6) *Oriktigt* synes det likaledes vara, *att afvika från namngifvaren eller första upptagaren af ett namn*, när han ger en bestämd derivation. Vi tro verkligen, att Dioscorides och Plinius säkrare kände de Grekiska och Latinska namnens derivation än de nyare, — liksom äfvenledes Palisots derivation för det af honom bildade namnet *Schedonorus*, nära spetsen, är vida förnuftigare än en sednare, — nära bergen *). 7) Har man *ej uppfattat, hvarken det motsatta i sjelfva namnens uppkomst och bildning, eller den helt och hållet olika naturåsigt*, som uttrycker sig i gamla verldens, medeltidens och nyare tidens namn, hvilket i följande afdelning närmare skall utvecklas. Man måste först efterforska, vid hvilken tid

---

*) För *Aira* uppgifver Linné, som bestämt det nu så benämda slägtet, som grund Ἄιρη, Lolium, af ἄιρω, *interficere*, döda, hvilken egenskap tillades Lolium af de gamle. På nuvarande *Aira* passar denna härledning alldeles icke, men väl nämda ords betydelse, *extollere*, upplyfta, så väl för dess resliga växt som dess förekommande mest på höga berg. Som Plinii *Actæa* icke är med säkerhet bestämbar, och dess derivation är okänd, möjligen af något växtställe (ett dylikt lokalnamn nämnes af Cornel. Nep.), så förblir för Linnés *Actæa*, efter *Flora Lapponica*, der grunden är utförligare angifven, den af *Actæon* den riktigaste, som Prof. Wikström redan anmärkt. De båda föreslagna af Ἀκτὴ, upphöjd plats (rättare hafskust), och ἀκτή, Fläder, hafva ingen säker grund, ehuru den sednare är vida rimligare.

och på hvad ort ett namn först uppkom, de då vid namngifningen afsedda förhållandena *), de den tiden gängse begreppen, analogien med af samma eller samtida författare gifna; ty i hvar tid är en viss grundåsigt herrskande, eller något gemensamt, som i vår tid försvunnit eller, rättare, af oss sjelfva ej förnimmes, emedan vi anse det allmänt gällande **).

---

*) Huru många misstag hade icke undvikits, om man varseblifvit, att de flesta äldre namn äro adjectiver, hvartill substantivet bortfallit, och att man i namnets genus har anvisning på detta substantivum? Eller mera aktgifvit på de gamles bruk, att benämna en okänd växt efter växtorten? Man hade då icke sökt derivationen för Teucrion uti en prins, Carum eller semen Carium i Carus, eller Aconitum efter Ovidii dikt i ἀκόνη, slipsten (rättare sandsten). Det är alldeles, som om en utländning med Svenskt lexicon i hand ville försöka tolka dylika inhemska växters ortsnamn, såsom *Kongsängslilja* med en lilja från kungliga ängar, *Alsike-klöfver* med alls icke klöfver, *Gottlandsrofva* med rof eller vinst af godt land, *Ölanstok* med Öl-ans-tok eller oduglig att ansa ölet, jemfördt med Pors, *Skummelöfsört* med en ört med dunkla blad, *Kastlöser* med lösa qvastar o. d. — Andra åter med bestämdt annan derivation skulle han taga för ortsnamn, såsom *Ålandsrot* från Åland, *Kalmarerot* från Kalmar, *Tierpsrot* från Tierp och *Hven* från Ön Hven. Vi hafva blott anfört detta som ett varnande exempel på lättheten att finna etymologi för allt, om man ej binder sig vid bestämda lagar, — och, lika löjliga de nämda för oss äro, skulle visserligen Romare och Greker funnit många föreslagna.

**) Så väl i sjelfva bildningssättet af växternas namn som i deras uppfattning af naturen eger man icke blott en probersten på deras antaglighet (ej riktighet), utan äfven på namnets ålder, liksom Prof. Brunius af cementet och några sirater igenkänner en ruins ålder och byggnadsstil.

Växtnamnens etymologi är ett dilettant-vetande, som i sig har intet vetenskapligt värde; men från verkligt historisk synpunkt kan det ega något intresse. Endast då kunna nemligen undersökningar äfven af de obetydligaste ämnen, till hvilka det om växtnamnen onekligen hörer, leda till några ej föraktliga resultater, om man blott söker *hvad som är sanning, tillförlitlig sanning.*

Det anförda torde likväl tillräckligen visa, att det sätt, hvaruppå växtnamnens etymologi nu vanligen bedrifves, hvarken leder till sanning eller något annat nyttigt. Allt hvad som icke söker endast sanning kan aldrig blifva till någon vinst för vetenskapen. Om man än medgåfve, att hvarje namn måste hafva sin etymologi, följer icke deraf, att man skall antaga en godtycklig, då man ingen känner; än säkrare är, att hvarje person måste hafva födelseort och föräldrar; men icke diktar någon verklig häfdeforskare dylika, då han icke känner de verkliga. Vida bättre ingen etymologi än en oriktig. Icke heller är man försvarad med andras auktoritet; utan kritik och nödig varsamhet får man väl icke eftersäga allt, lika litet som man nu mer i en Svensk historia får upprepa *Johannis Magni* m. fl. fabler. Vetenskaperna hafva, liksom hvarje väl ordnadt hushåll, sina skräpkamrar för allt, som endast väcker äckel och åtlöje; ingen husmoder med någon takt framlägger gerna dylikt i gästrummen, och samma aktning bör en Författare visa sina Läsare. Lättrogenhet är en gammal etymologisk arfsynd. Men, har man ingen anvisning på ett namns betydelse, eller i hvilket språk det är att

söka, så vore det en besynnerlig slump, om sökande på måfå kunde blifva fruktbringande. För alla äldre namn måste framför allt äldre, samtida, Författare rådfrågas. De innehålla ofta derom bestämd upplysning; oftare endast anvisningar, som likväl, sammanbundna med vinkar, gifna af andra samtida Författare, och jemförda med tidens naturåskådning och namngifningsprincip, kunna leda till en nära visshet gränsande sannolikhet; allt som ej hinner detta mål anse vi förkastligt. I sammanhang härmed torde man få hemställa, om icke allt etymologiserande på egen hand, utan större historisk lärdom, filologisk insigt och linguistisk kunskap, än som för tillfället kan förvärfvas genom bruket af ett Lexicon, lämpligast inställdes *).

*) Detta kan visserligen synas vara ett *hårdt tal;* men i vetenskapliga kritikens namn, utan ringaste personlig hänsyftning, måste det dock en gång rent utsägas. Vi veta dessutom allt för väl, att, ju mer utmärkta vetenskapsmän äro, desto mindre vigt lägga de på något så obetydligt som den på god tro afskrifna växtnamnens etymologi, — och, att de misstag, som deruti upptäckas, icke mer kunna förringa deras ära än ett dun på en lärd mans kläder. Sedan föregående nedskrefs 1841, hafva rika, nya materialier lemnats till ökande af föregående anmärkningar emot nutidens etymologiserande; en i år utgifven *Botan. Etymol. Wörterbuch* är en outtömlig grufva för godtyckliga etymologier, med förbiseende af dem, namngifvarne sjelfva upptagit.

Fries, Elias. 1853. "Vextnamnens etymologi." *Botaniska utflygter. En samling af strödda tillfällighets- skrifter* 1, 220–237.

View This Item Online: https://www.biodiversitylibrary.org/item/42292
Permalink: https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/281517

Holding Institution
New York Botanical Garden, LuEsther T. Mertz Library

Sponsored by
The LuEsther T Mertz Library, the New York Botanical Garden

Copyright & Reuse
Copyright Status: NOT_IN_COPYRIGHT
Rights: https://www.biodiversitylibrary.org/permissions/

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at https://www.biodiversitylibrary.org.

This file was generated 18 September 2023 at 04:43 UTC